

مقاله اصلی

نقش صفات بنیادی شخصیت و تنظیم شناختی هیجان در پیش بینی آسیب پذیری نسبت به اعتیاد

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۷/۳۰ - تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۱/۰۱

خلاصه

مقدمه: اعتیاد مشکلی چند وجهی بوده و از عوامل فردی و بین فردی متعددی تأثیر می پذیرد. این مطالعه با هدف پیش بینی آمادگی به اعتیاد براساس صفات بنیادی شخصیت و تنظیم شناختی هیجان انجام گرفت.

روش کار: طرح پژوهش حاضر از نوع همبستگی بود که در آن ۳۴۰ دانشجو (۱۲۲ دانشجوی پسر و ۲۱۸ دانشجوی دختر) به صورت تصادفی خوشه‌ای انتخاب شده و به تکمیل پرسشنامه‌های شناسایی افراد در معرض اعتیاد، پرسشنامه تنظیم شناختی هیجان، پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت فرم کوتاه پرداختند. داده‌های بدست آمده از طریق روش‌های آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و استنباطی (رگرسیون گام به گام) و به کمک نرم افزاری تحلیل آماری SPSS v.22 تجزیه و تحلیل شدند.

نتایج: نتایج بدست آمده نشان دهنده آن بود که بین صفات بنیادی شخصیت و تنظیم شناختی هیجان با گرایش به اعتیاد همبستگی معنی داری وجود داشته و متغیرهای تنظیم شناختی هیجان ۴/۳۵ درصد و ابعاد شخصیت ۶/۴۴ درصد از واریانس اعتیاد پذیری را تبیین می کنند.

نتیجه گیری: با توجه به یافته‌های پژوهش که نشان دهنده نقش پیش بینی کنندگی صفات شخصیت و تنظیم هیجان شناختی در پیش بینی گرایش به اعتیاد بود، لازم است که در حوزه پیشگیری از وابستگی به مواد، آموزش دانشجویان در صفات بنیادی شخصیت و تنظیم هیجان بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد.

کلمات کلیدی: پنج عامل شخصیت، تنظیم شناختی هیجان، آمادگی به اعتیاد

ملیحه پورعلی*^۱

حسن یعقوبی^۲

رحیم یوسفی^۲

^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی، گروه روانشناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، آذربایجان، ایران.

^۲ دانشیار گروه روانشناسی، دانشگاه شهید مدنی

آذربایجان، تبریز، ایران

Email: Maliheporali@gmail.com

مقدمه

امروزه بیشتر جوامع در معرض آثار سوء مصرف قرار دارند که این آثار بر جنبه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تأثیر گذار بوده و دامنه تخریب آن چنان گسترده است که نه تنها خود مصرف‌کننده، بلکه سیستم خانواده، دوستان، محیط‌های تحصیلی و شغلی را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد (۱). محققان اعتیاد را عبارت از وضعیتی می‌دانند که در اثر تکرار استفاده از مواد طبیعی یا مصنوعی ایجاد می‌شود که در این حالت فرد وابستگی جسمانی و روانی به مواد پیدا کرده و پس از گذشت زمان قطع این وابستگی دشوار می‌شود (۲). اما سوء مصرف مواد عبارت است از الگوی ناسازگارانه مصرف مواد که ظرف یک دوره دوازده ماهه روی داده و با اختلال یا پریشانی شدید و با یک یا چند مورد از نشانه‌های همچون ۱. ناتوانی در برآورده کردن تعهدات ۲. مصرف مواد در موقعیت‌هایی که از نظر جسمانی خطرناک هستند ۳. مشکلات قانونی و ۴. مشکلات بین فردی، همراه است. همچنین مفهوم اعتیاد با اصطلاحاتی مانند وابستگی و مصرف نابجا مرتبط بوده و رفتار اعتیادآور شامل مصرف نابجای داروهای روان‌گردان و فعالیت‌هایی می‌شود که به الگوهای افراطی منجر می‌شود (۳).

شاخص‌های متعددی به عنوان عوامل افزایش خطر در گرایش به مصرف مواد مطرح هستند. از جمله این متغیرها، متغیر تنظیم شناختی هیجان است. تنظیم هیجان وجه ذاتی گرایش‌های پاسخ هیجانی است (۴). در واقع تنظیم هیجانی به عواملی اطلاق می‌شود که به منظور تغییر یا تعدیل یک حالت هیجانی به کار می‌رود و می‌تواند در برگیرنده فرایندهای هشیار، نیمه هشیار و ناهشیار بوده و الزاماً نیازمند آگاهی و راهبردهای آشکار نیست (۵). همچنین تنظیم هیجان شکلی از خود نظم بخشی بوده (۶) و به عنوان فرایندهای بیرونی و درونی دخیل در بازبینی، ارزشیابی و تعدیل ظهور، شدت و طول واکنش‌های هیجانی تعریف شده است. محققان ۹ راهبرد شناختی را در تنظیم هیجان‌ات معرفی کرده‌اند که عبارتند از: نشخوار فکری، پذیرش، خود را مقصر دانستن، توجه مثبت مجدد، متمرکز بر برنامه ریزی، بازنگری و

ارزیابی مجدد به صورت مثبت، تحت نظر قرار دادن، فاجعه آمیز تلقی کردن و مقصر دانستن دیگران (۷). مطابق با مطالعات صورت گرفته، تنظیم هیجانی با موفقیت یا عدم موفقیت در حوزه‌های مختلف زندگی مرتبط بوده (۸) و افرادی که تنظیم هیجانی بالایی دارند در مقابل خواسته‌های دیگران توانایی بیشتری برای مقاومت دارند (۹) آن‌ها فشارهای ناخواسته دیگران را درک و هیجان‌های خود را بهتر مهار می‌کنند و در نتیجه در برابر مصرف مواد مقاومت بیشتری نشان می‌دهند (۱۰). همچنین تنظیم هیجانی با توانایی ذهنی بیشتر برای پردازش اطلاعات اجتماعی همراه بوده و این توانمندی می‌تواند به افراد کمک کند تا درک بهتری از پیامدهای منفی و زیانبار مصرف مواد داشته و در برابر فشارهای روانی و اجتماعی برای مصرف مواد موفق‌تر عمل کنند. در همین راستا پارکر^۱ (۲۰۰۸) نشان دادند که دشواری در بازشناسایی هیجان‌ها و نارسایی در برقراری رابطه عاطفی با دیگران منجر به سوء مصرف مواد در افراد می‌شود و از آنجایی که نظم جویی هیجان بخش مهمی از زندگی هر فرد را به خود اختصاص می‌دهد (۱۱) تعجب آور نیست که آشفتگی در هیجان و نظم جویی آن می‌تواند منجر به اندوهگینی و حتی آسیب روانی شود (۱۲). همچنین کریر و آکدمیر^۲ (۲۰۱۹) در تحقیق خود دریافتند که والدین نوجوانان مبتلا به اعتیاد اغلب در والدین ناکافی بودند و در از نظر عاطفی برای نوجوانان در دسترس نبودن. نوجوانان مبتلا به اعتیاد دارای حمایت اجتماعی کمتر بودند و شناسایی احساسات و تنظیم احساساتشان دشوارتر بودند (۱۳). همچنین نظارت والدین این نوجوانان پایین تر، الکسیتمیا بالاتر و اختلال اضطراب بیشتری داشتند. همچنین مو، چان، چان و لاو^۳ (۲۰۱۸) در پژوهش خود نشان دادند که حمایت اجتماعی از نظر اختلال هیجانی با اعتیاد رابطه مثبت دارد (۱۴). فرشاهی و اکرمی (۲۰۱۷) نشان دادند که بین مولفه های تنظیم هیجان شناختی و تمایل به اعتیاد در نوجوانان رابطه معنی داری وجود دارد. همچنین دشواری در

¹ Parker

² Karaer & Akdemir

³ Mo, Chan, Chan, & Lau

مدیریت احساسات ناشی از مشکلات سوء استفاده کنندگان مواد مخدر، و این وضعیت منجر به شکست در مدیریت وضعیت های فردی عاطفی می شود (۱۵).

همسو با تنظیم هیجان شناختی، ویژگی های شخصیتی نیز به عنوان عاملی برای کشانده شدن به سمت اعتیاد در نظر گرفته شده و بررسی های به عمل آمده نشان داده اند که عده کثیری از معتادان دارای نارسایی ها و ناپختگی های شخصیتی بوده و از طریق برخورد و ایجاد رابطه وابستگی با افراد معتاد به این راه سوق داده می شوند (۱۶). ویژگی های شخصیتی از عوامل مهم سبب شناختی در گرایش به رفتارهای پر خطر از جمله سیگار، الکل، مواد مخدر و فعالیت های جنسی ناپایمن به شمار می روند. از جمله مهم ترین مدل های مطرح در بحث شخصیت، مدل پنج عاملی است که بر وجود پنج عامل اصلی در شخصیت تأکید دارد که این عوامل عبارتند از: برونگرایی، روان رنجورخویی، دلپذیر بودن، وظیفه شناسی و انعطاف پذیری که هر کدام از این بعدها دارای شش رویه است. شفیع و قمیصی (۱۳۹۶) در تحقیق خود یافتند که گرایش به اعتیاد و مواد مخدر و متغیرهای شخصیتی، گشودگی به تجربه، توافق پذیری و وظیفه گرایی همبستگی منفی معناداری وجود دارد در حالی که برونگرایی و روان نژندگرایی با گرایش به اعتیاد و مواد مخدر در دانشجویان رابطه معناداری نداشتند. با در نظر داشتن اینکه امروزه یکی از معضلات بسیار مهم در همه جوامع و به خصوص جامعه ایران، مسئله اعتیاد به مواد مخدر می باشد و لحاظ این نکته که بسیاری از مطالعات بر روی افراد معتاد انجام گرفته و پیشگیری به عنوان یک زمینه مطالعاتی به تازگی مورد بررسی و پژوهش قرار گرفته و همچنین توجه به این نکته تا کنون مطالعه ای منسجم که به بررسی نقش عوامل تنظیم شناختی هیجان و صفات در گرایش به اعتیاد انجام گرفته و در فضای علمی کشور انتشار یافته باشد یافت نشد، این مطالعه با هدف بررسی نقش صفات بنیادی شخصیت و تنظیم شناختی هیجان در پیش بینی آسیب پذیری نسبت به اعتیاد انجام گردید (۱۷).

روش کار

طرح پژوهش حاضر در دسته بندی مطالعات همبستگی قرار دارد.

جامعه آماری پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان تشکیل می دهند که در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ مشغول به تحصیل بوده اند. بر اساس آمار دریافتی از دانشگاه تعداد کل دانشجویان ۶۱۷۰ نفر بوده که از این تعداد ۲۲۰۴ دانشجوی پسر و ۳۹۶۶ دانشجوی دختر بودند. علت انتخاب دانشجویان به عنوان جامعه آماری برای این پژوهش آن است که با بررسی و شناخت عوامل فردی (صفات بنیادی شخصیت، تنظیم شناختی هیجان) تأثیرگذار بر اعتیادپذیری دانشجویان بتوان با یک برنامه مداخله جویانه حمایتی به کاهش اعتیادپذیری دانشجویان کمک کرد. برای تعیین حجم نمونه نیز از جدول کرجسی^۱ و مورگان^۲ استفاده شد که حجم نمونه لازم برابر ۳۴۰ نفر محاسبه گردید؛ از این روی ۱۲۲ نفر دانشجوی پسر و ۲۱۸ نفر دانشجوی دختر به روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب گردیدند. به منظور گردآوری داده ها از پرسشنامه های تنظیم شناختی هیجان، آزمون پنج عامل بزرگ شخصیت و آزمون شناسایی افراد در معرض اعتیاد استفاده گردید.

روش اجرای پژوهش نیز بدین صورت بود که بعد از نامه نگاری با مسئولان ذی ربط و کسب مجوزهای لازم آزمون های مطرح شده در سطح جامعه آماری اجرا شد. روش گردآوری اطلاعات به روش پرسشنامه ای و اجرای تست بود که بصورت انفرادی انجام گرفت. افرادی که مایل به شرکت در پژوهش نبودند، از فهرست نمونه حذف شدند. به منظور رعایت اخلاقی پژوهشی و اطمینان خاطر آزمودنیها درباره محرمانه ماندن پاسخ هایشان، بالای پرسشنامه ها عنوان شد نیازی به ذکر نام و نام خانوادگی نمی باشد. داده های بدست آمده با استفاده از روش های آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (رگرسیون گام به گام) و به کمک نرم افزار تحلیل آماری SPSS.v22 تجزیه و تحلیل گردید.

ابزار پژوهش

۱- پرسشنامه تنظیم شناختی هیجان: این پرسشنامه توسط گارنفسکی و همکاران در کشور هلند تدوین شده که یک ابزار

1. Krejcie

2. Morgan

افسردگی، اضطراب و استرس^۱ (DASS) و هیجان‌خواهی زاگرم‌ن بررسی شده است. زینالی و وحدت‌روایی ملاک پرسشنامه را از طریق اجرای همزمان با مقیاس APS، ۶۲/۰ برآورده شده است. در پژوهش حاضر همسانی درونی ماده‌ها برای کل پرسش‌نامه از طریق آلفای کرونباخ (۸۰/۰) و برای چهار حوزه عبارت بودند از: افسردگی و احساس درماندگی (۶۹/۰)، نگرش مثبت به مواد (۷۸/۰)، اضطراب و ترس از دیگران (۷۶/۰) و هیجان‌خواهی بالا (۸۲/۰).

نتایج

جدول ۱- میانگین و انحراف معیار نمرات اعتیاد‌پذیری در

افراد گروه نمونه		متغیرها		
تعداد= ۱۲۲	تعداد= ۲۱۸	میانگین	انحراف معیار	
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰۵/۱۵	۵۰/۶۸	۸۶/۱۶	۷۷/۵۵	افسردگی و احساس درماندگی
۴۱/۱۱	۴۴/۳۹	۵۸/۷	۲۲/۲۴	نگرش مثبت به مواد
۱۲/۹	۶۲/۴۱	۷۹/۹	۱۹/۳۵	اضطراب و ترس از دیگران
۵۵/۴	۷۲/۲۶	۵۲/۵	۲۷/۲۳	هیجان‌خواهی بالا
۷۹/۳۵	۲۹/۱۷۶	۶۲/۳۲	۴۶/۱۳۸	اعتیاد‌پذیری
۱۲/۳	۱۸/۱۱	۸۵/۳	۶۸/۱۰	ملاطت خود
۹۳/۲	۳۳/۱۱	۳۸/۳	۲۸/۱۲	پذیرش
۰/۱/۳	۵۹/۱۱	۵۰/۳	۲۹/۱۲	نشخوار‌گری
۰/۷/۳	۸۳/۱۱	۹۵/۳	۰۹/۱۳	تمرکز مجدد
۳۰/۳	۸۹/۱۱	۵۶/۳	۴۴/۱۴	تمرکز بر برنامه ریزی
۸۸/۲	۳۲/۱۲	۹۹/۳	۰۱/۱۴	ارزیابی مجدد
۰/۷/۳	۸۳/۱۱	۴۵/۴	۳۷/۱۲	دیدگاه‌گیری
۱۸/۳	۱۵/۱۱	۷۴/۳	۶۳/۹	فاجعه‌سازی
۰/۸/۳	۹۰/۱۰	۵۳/۳	۷۹/۸	ملاطت دیگران
۱۱/۶	۴۵/۲۴	۹۹/۷	۸۷/۲۱	N
۶۳/۵	۸۶/۲۳	۷۳/۶	۸۱/۲۸	E
۰/۶/۴	۶۶/۲۴	۴۴/۵	۲۱/۲۶	O
۱۷/۵	۹۵/۲۴	۶۷/۷	۲۴/۳۰	A
۹۰/۴۵	۴۲/۲۹	۷۶/۷	۲۵/۳۲	C

خود گزارش دهی ۳۶ سؤالی است. پرسشنامه تنظیم شناختی هیجان برای افراد بالای ۱۲ سال (هم افراد بهنجار و هم جمعیت‌های بالینی) ساخته شده و دارای ۹ خرده‌مقیاس ملاطت، خویش، پذیرش، نشخوار‌گری، تمرکز مجدد مثبت، تمرکز مجدد برنامه‌ریزی، ارزیابی مجدد مثبت، دیدگاه‌پذیری، فاجعه‌سازی و ملاطت دیگران است. (گارنفسکی و کراجی، ۲۰۰۱). اعتبار این پرسشنامه در فرهنگ ایرانی را یوسفی (۱۳۸۳) با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۸۲/۰ گزارش کرده است. روایی پرسشنامه نیز از طریق همبستگی میان راهبردهای منفی با نمرات مقیاس افسردگی و اضطراب پرسشنامه ۲۸ سؤالی سلامت عمومی بررسی شده، به ترتیب ضرایبی برابر ۳۵/۰ و ۳۷/۰ بدست آمده که هر دو ضریب $P \leq 0/001$ معنی‌دار هستند.

۲- آزمون پنج عاملی بزرگ شخصیت فرم کوتاه: این

آزمون ۶۰ سؤالی توسط کاستا و مک کری بر اساس ویژگی‌های شخصیت بهنجار تدوین شده است. این آزمون در ایران توسط گروسی (۱۳۷۷) هنجاریابی شده است، اعتبار این پرسشنامه با استفاده از روش آزمون - آزمون مجدد در مورد ۲۰۸ نفر از دانشجویان به فاصله ۳ ماه به ترتیب ۸۳/۰، ۷۵/۰، ۸۰/۰، ۷۹/۰، ۷۹/۰ برای عوامل C, A, O, E, N به دست آمده است. (گروسی، ۱۳۸۵). در زمینه روایی همزمان این پرسشنامه و پرسشنامه نشانگر ریخت‌مایرز بریکز، پرسشنامه چند جنبه‌ای شخصیتی مینه‌سوتا، پرسشنامه تجدید نظر شده کالیفرنیا، بررسی مزاج گیلفورد و زاگرم‌ن، فهرست رگه‌ها و مقیاس رگه بین فردی رابطه بالایی گزارش شده است.

۳- آزمون شناسایی افراد در معرض اعتیاد: این پرسشنامه

توسط انیسی (۱۳۹۲) در مرکز تحقیقات علوم رفتاری دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله فراهم گردیده است. پرسشنامه دارای ۷۵ سؤال و چهار عامل می‌باشد، عامل اول افسردگی و احساس درماندگی، عامل دوم نگرش مثبت به مواد، عامل سوم اضطراب و ترس از دیگران و عامل چهارم هیجان‌خواهی است. پایایی آزمون توسط آلفای کرونباخ محاسبه گردیده که عدد ۹۷/۰ به دست آمده و برای بررسی روایی آن همبستگی آزمون با مقیاس

¹ Depression, Anxiety & Stress

دهنده آن بود که وقتی متغیر ابعاد شخصیت وارد معادله شد مجذور همبستگی آن (۳۵۴/۰) به دست آمد. با بیان آن به صورت درصد، یعنی متغیر ابعاد شخصیت ۴/۳۵ درصد از واریانس اعتیادپذیری را تبیین نمود.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش صفات بنیادی شخصیت و تنظیم شناختی هیجان در پیش‌بینی آسیب پذیری نسبت به اعتیاد انجام گردید. نتایج بدست آمده نشان داد که ملامت خود، نشخوارگری، فاجعه سازی و ملامت دیگران با اعتیاد پذیری رابطه مثبت معنی دار و تمرکز مجدد، تمکز بر برنامه ریزی، ارزیابی مجدد، دیدگاه گیری از ابعاد تنظیم شناختی هیجان با اعتیاد پذیری رابطه منفی معنی دار دارند. نتیجه بدست آمده مبنی بر اینکه تنظیم شناختی هیجان میزان اعتیاد پذیری دانشجویان را پیش‌بینی می‌کند با نتایج تحقیقات (۱۸)، (۱۹) همسو است.

سوء مصرف مواد ناشی از سطح پایین راهبردهای نظم جویی هیجانی مثبت و ناتوانی در مقابله مؤثر با هیجانها و مدیریت آنها بویژه در شروع مصرف مواد است (۱۱). این نتیجه را می‌توان اینگونه بیان کرد که رشد عاطفی نابسند، دشواری در سامان دهی رفتار و هیجان و داشتن هیجان‌های منفی از ویژگی‌های افرادی است که سوء مصرف مواد دارند (۲۰). این افراد به این دلیل مواد مصرف می‌کنند تا از حالت‌های هیجانی آزار دهنده و توان فرسا آسوده شوند. به بیان دیگر مصرف مواد را به عنوان یک راهبرد مقابله‌ای اجتنابی، منفی و ناکارآمد برای کاهش مشکلات خود به کار می‌گیرند. همچنین نتایج نشان می‌دهد، افرادی که از سبک‌های نظم جویی هیجان ضعیف استفاده می‌کنند نسبت به سایر افراد، بیشتر در برابر مشکلات هیجانی آسیب پذیری کمتر است (۲۱). در همین راستا حسن زاده، خسروی، نیک منش (۱۳۹۱) در پژوهش خود نشان دادند که دشواری‌های کنترل تکانه، دسترسی محدود به راهبردهای تنظیم هیجان با مصرف سیگار، قلیان و دسترسی محدود به راهبردهای تنظیم هیجان و فقدان شفافیت هیجانی با مصرف تریاک و خشیش و فقدان آگاهی هیجانی با مصرف هروئین، کوکائین،

در جدول ۱، به منظور بررسی رابطه بین صفات بنیادی شخصیت و تنظیم شناختی هیجان با آسیب پذیری نسبت به اعتیاد از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره به روش گام به گام استفاده شد که نتایج آن در جداول زیر ارائه شده است. نتایج بدست آمده از خلاصه مدل تحلیل رگرسیون اعتیادپذیری بر تنظیم شناختی هیجان نشان داد که وقتی متغیر تنظیم شناختی هیجان وارد معادله شد، مجذور همبستگی آن (۳۵۴/۰) به دست آمد. با بیان آن بصورت درصد یعنی آن متغیر ۴/۳۵ درصد از واریانس اعتیاد پذیری را تبیین می‌کند.

جدول ۲- نتایج ضرایب رگرسیون چند گانه پیش‌بینی

اعتیادپذیری از روی تنظیم شناختی هیجان

مدل	ضریب رگرسیون استاندارد نشده	خطای معیار	ضریب رگرسیون استاندارد شده	T	سطح معنی داری
مقدار ثابت	۱۳/۱۸۱	۳۵/۱۱	۹۴/۱۵	۰/۰۰۰	
ملاطمت خود	۵۸/۰	۰/۵۸	۰/۰۵	۰۰/۱	۰/۳۱۵
پذیرش	۴۴/۰	۰/۵۹	۷۵/۰	۰۳/۰	۰/۰۰۰
نشخوارگری	۱۴/۰	۵۹/۰	۲۴۶/۰	۰۱/۰	۸۰۶/۰
تمرکز مجدد	-۴۶/۰	۵۹۴/۰	-۰۴۵/۰	-۷۸/۰	۴۳۵/۰
تمرکز بر برنامه ریزی	-۷۱۵/۳	۶۶/۰	-۳۵/۰	-۶۲/۵	۰۰۰/۰
ارزیابی مجدد	-۸۳/۰	۶۶/۰	-۰۸۱/۰	-۲۶/۱	۲۰۶/۰
دیدگاه گیری	-۵۳/۰	۴۷/۰	-۰۵۶/۰	-۱۳/۱	۲۵۷/۰
فاجعه سازی	۵۸/۱	۵۹/۰	۱۵/۰	۶۴/۲	۰۰۸/۰
ملاطمت دیگران	۵۷/۱	۵۷/۰	۸۴/۰	۷۵۶/۲	۰۰۶/۰

با توجه به جدول ۲ از بین ابعاد تنظیم شناختی پذیرش و فاجعه سازی و ملاطمت دیگران به شکل مثبت و معنی داری به ترتیب ($B=۴۴/۰$, $P>۰/۰۰۰$ و $B=۵۸/۱$, $P>۰/۰۰۰$ و $B=۵۷/۱$, $P>۰/۰۰۰$) و تمرکز بر برنامه ریزی به شکل منفی و معنی داری ($P>۰/۰۰۰$) و تمرکز بر برنامه ریزی با مقدار ضریب استاندارد نشده $\beta = -۶۲/۵$ بیشترین تبیین را در اعتیاد پذیری دارد.

به منظور بررسی نقش پیش‌بینی اعتیاد پذیری بر اساس ویژگی‌های شخصیتی نیز از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام استفاده گردید که نتایج بدست آمده نشان

شیشه، کریستال و مواد مخدر به شکل تزریقی همبستگی مثبت و معنی‌دار وجود دارد (۲۲). در تبیین این نتیجه می‌توان گفت مکانیسم دفاعی، طبق تعریف، فرایندهای تنظیم‌کننده خودکاری هستند که برای کاهش ناهماهنگی شناختی و به حداقل رساندن تغییرات ناگهانی در واقعیت درونی و بیرونی از طریق تأثیرگذاری بر چگونگی ادراک حوادث تهدید‌کننده عمل می‌کنند. شواهد تجربی همچنین نشان داده‌اند که مکانیسم‌ها و سبک‌های دفاعی را می‌توان بر حسب سلسله‌مراتبی از سازش یافتگی تنظیم کرد (۲۳).

در یک نگاه کلی می‌توان گفت که حالت‌های هیجانی (به خصوص حالت‌های هیجانی منفی نقش مهمی در شروع مصرف مواد، تداوم مصرف و بازگشت دارند، به عنوان مثال پژوهش‌ها نشان داده‌اند که ۳۲ درصد بازگشت پس از حالت‌های هیجانی منفی و ۵ درصد پس از حالت‌های هیجانی مثبت اتفاق می‌افتد. در بررسی نقش صفات بنیادی شخصیت در پیش‌بینی اعتیاد پذیری دانشجویان نیز نتایج بدست آمده نشان داد که عامل نوروگرایی به شکل مثبت و معنی‌داری اعتیاد پذیری را پیش‌بینی می‌کند که این یافته را می‌توان با یافته (۲۴) و (۱۹) همسو می‌باشند. براساس الگوهای نظری و یافته‌های پژوهشی، افراد نوروگرا حالات عاطفی منفی بیشتری را تجربه می‌کنند، چرا که آنها در رویارویی با موقعیت‌های چالش‌انگیز به دلیل ارزیابی شناختی غلط به خود فرصت فکر کردن و مرور مسئله را نمی‌دهند و موقعیت را درست نمی‌کنند و به دلیل ارزیابی‌های اشتباه این افراد غالب اوقات مضطرب، نگران، پرخاشگر، افسرده، شتاب‌زده و آسیب‌پذیر هستند (۲۵). از آنجایی که یکی از انگیزه‌های سوء مصرف مواد کاهش اضطراب و نجات یافتن از تنیدگی می‌باشد، طبیعی است که افرادی که در این عامل نمرات بالا بدست می‌آورند، رغبت بیشتری برای مصرف مواد داشته باشند.

در عامل برون‌گرایی نیز نتایج بدست آمده نشان داد که برون‌گرایی به شکل منفی و معنی‌داری اعتیاد پذیری را پیش‌بینی می‌کند. این یافته پژوهش همسو با (۱۹) می‌باشد. به لحاظ نظری و یافته‌های پژوهشی در خارج از ایران، افراد برون‌گرا به دلیل

دارا بودن ویژگی‌هایی خاص چون خطرپذیری، هیجان‌خواهی، ماجراجویی و همچنین تعامل بیشتر با دوستان با احتمال بیشتری در معرض سوء مصرف مواد قرار دارند، اما با توجه به همسو بودن نتایج دو مطالعه ایرانی شاید بتوان اینگونه بیان نمود که ویژگی‌های شخصیت برون‌گرا ممکن است تحت تأثیر عوامل فرهنگی و ارزشی جامعه قرار گرفته و تعدیل شده است. سطوح بالای برون‌گرایی در رویارویی با مصیبت‌ها سازگارانه است، زیرا افراد برون‌گرا به احتمال بیشتری حمایت دیگران را جست‌وجو می‌کنند و در این امر موفق هستند.

در عامل گشودگی نیز نتایج بدست آمده نشان دهنده آن بود که این عامل اعتیاد‌پذیری را پیش‌بینی نمی‌کند. این یافته همسو با (۲۶)، (۲۷) و (۲۸) و ناهمسو با (۲۴) بود. خدایی (۱۳۹۰) در تبیین یافته خود این چنین بیان می‌کند: این افراد با داشتن ویژگی‌هایی چون خلاقیت، زیبایی‌گرایی، انعطاف‌پذیری نسبت به تجربه و پذیرش عقاید جدید از سازگاری بیشتری برخوردارند بنابراین طبیعی است که این افراد تمایل کمتری به سوء مصرف مواد داشته باشند (۲۴). همچنین یافته پژوهش نشان می‌دهد که بعد موافق بودن به شکل منفی و معنی‌دار اعتیاد‌پذیری را پیش‌بینی می‌کند. در تبیین این نتایج می‌توان گفت که هر چه فرد کمتر خود شیفته باشد و توافق‌پذیری و سازگاری بیشتری نسبت به مسائل از خود نشان دهد و همچنین کارها و امور خود را چه مثبت و چه منفی به طور کامل پذیرفته و انکار نکند کمتر به سمت مصرف مواد کشیده می‌شوند. افراد دارای خصیصه توافق به سمت جنبه‌های مثبت اجتماعی و سلامت بیشتر روانی سوق پیدا می‌کنند.

در عامل وجدانی نیز با وجدان بودن به شکل منفی و معنی‌دار اعتیاد‌پذیری دانشجویان را پیش‌بینی می‌کند. این یافته همسو با (۲۴) و (۱۹) می‌باشد. دنیو و کوپر (۱۹۹۸) معتقدند که داشتن تلاش هدفمند در زندگی اهمیت بسیاری در سلامتی و شاد بودن فرد دارد، این پژوهشگران دریافتند، افراد با وظیفه‌شناسی بالا قادر به عملکردی مؤثر در محیط و جامعه هستند و با تلاش هدفمند به اهداف نائل می‌شوند و با دست‌یابی به سلامت توأم جسمانی و روانی مسیر دریافت آسیب‌های اجتماعی را بر خود

بررسی شده‌اند، ممکن است با محدودیت مواجه شود. همچنین این پژوهش به بررسی روابط بین متغیرها پرداخته است، بنابراین نمی‌توان از این بررسی استنباط‌های علی نمود. با توجه به این محدودیت‌ها انجام پژوهش‌های مشابه میان جوانان غیردانشگاهی، سایر دانشگاه‌ها و مناطق ایران برای پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی در این راستا، در صورت امکان رشته تحصیلی، تأهل، و طبقه اجتماعی افراد در نمونه‌ها مورد توجه قرار گیرد.

محدود کرده، در برنامه ریزی و حل مسأله فعالانه شرکت می‌کنند و در برابر استرس‌ها و فشار روانی از شیوه معقول و مناسب استفاده می‌کنند که توجه به این مورد در برنامه‌های آموزشی نوجوانان امری ضروری به نظر می‌رسد. نتایج این پژوهش محدود به دانشجویان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان بوده و تعمیم نتایج آن به جوامع آماری دیگر باید با احتیاط صورت گیرد. از آنجا که ابزار سنجش، فقط پرسشنامه بود، از این رو تعمیم‌پذیری نتایج آن در افرادی که به گونه‌ای متفاوت

References

- Vaughn MG, Salas-Wright CP, Reingle-Gonzalez JM (2016), Addiction and crime: The importance of asymmetry in offending and the life-course. *Journal of addictive diseases*, 35(4): 213-217.
- West R, Brown J (2013), *Theory of addiction*. John Wiley & Sons.
- Liddle HA (2010), Treating adolescent substance abuse using multidimensional family therapy.
- Ochsner KN, Gross JJ (2008), Cognitive emotion regulation: Insights from social cognitive and affective neuroscience. *Current directions in psychological science*, 17(2): 153-158.
- Gross JJ, Feldman Barrett L (2011), Emotion generation and emotion regulation: One or two depends on your point of view. *Emotion review*, 3(1): 8-16.
- Tice, D. M., Bratslavsky, E., & Baumeister, R. F. (2001). Emotional distress regulation takes precedence over impulse control: If you feel bad, do it!. *Journal of personality and social psychology*, 80(1), 53.
- Garnefski N, Kommer T, van den, Kraaij V, Teerds J, Legerstee J, Onstein, E.J (2002), The relationship between cognitive emotion regulation strategies and emotional problems: comparison between a clinical and a non-clinical sample, *European Journal of Personality*, 16: 403-420.
- Jacobs, M., Snow, J., Geraci, M., Vythilingam, M., Blair, R. J. R., Charney, D. S., ... & Blair, K. S. (2008). Association between level of emotional intelligence and severity of anxiety in generalized social phobia. *Journal of Anxiety Disorders*, 22(8), 1487-1495.
- Naragon-Gainey K, McMahon TP, Chacko TP (2017), The structure of common emotion.
- Tang YY, Tang, R, Posner MI, (2013) Brief meditation training induces smoking reduction. *Proc. Nat. Acad. Sci. U. S. A* 110: 13971-13975.
- Parker JD, Taylor, RN, Eastabrook JM, Schell SL, Wood LM (2008), Problem gambling in adolescence: Relationships with internet misuse, gaming abuse and emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 45(2): 174-180.
- Amstadter, A. (2008). Emotion regulation and anxiety disorders. *Journal of anxiety disorders*, 22(2): 211-221.
- Karaer Y, Akdemir D (2019), Parenting styles, perceived social support and emotion regulation in adolescents with internet addiction. *Comprehensive psychiatry*.
- Mo PK, Chan VW, Chan SW, Lau J. T (2018), The role of social support on emotion dysregulation and Internet addiction among Chinese adolescents: A structural equation model. *Addictive behaviors*, 82; 86-93.
- Froushani MA., Akrami N (2017), The relationship between cognitive emotion regulation and tendency to addiction in adolescents. *International Journal of Educational and Psychological Researches*, 3(4): 245.
- Kaplan H.I, Sadock B.J (2000), *Learning Theory*, In: *Synopsis of Psychiatry*: Behavioural Sciences/Clinical Psychiatry, 8th edn, 148-15.
- Shafiei H, Ghamisi B (2016), Predicting Students' Attitude to Addiction Based on Five Big Factors of Personality, *Social Health and Addiction*, 4(15): 47-62.
- Dennis R. Trinidad, Jennifer B. Unger, Chih-Ping Chou, C. Anderson Johnson *Subst Use Misuse*. 2005; 40(11): 1697-1706.
- Kornør, H., & Nordvik, H. (2007). Five-factor model personality traits in opioid dependence. *BMC psychiatry*, 7(1): 1.
- Dawes M, Clark D, Moss H, Kirisci L, Tarter R (1999), Family and peer correlates of behavioral self-regulation in boys at risk for substance abuse. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 25(2): 219-237. <https://doi.org/10.1081/ADA-100101857>.
- Garnefski N, Kraaij V (2006), Cognitive emotion regulation questionnaire-development of a short 18-item version (CERQ-short). *Personality and Individual Differences*, 41(6): 1045-1053.

22. Nikmanesh Z, Khosravi M, Hasanzade Z. Relationship of Humor Sense with Quality of Life in Cancer Patients. TB. 2014; 13 (3) :31-41.
23. Zandi S, Shahabi Nejad Z, Borhan A (2016), Predicting Different Levels of Defense Mechanisms Based on Five Major Personality Factors in Students, Zanko Journal of Medical Sciences, 21-32.
24. Khodaei A, Abdollahi MH, Farahani M, Ramezani W (2011), The Five Factors of Personality and Emotional Intelligence in Addicted and Non-Addicted Men. Journal of Psychology, 15(1): 40-57.
25. Watson D, Clark L (1992), On traits and temperament: General and specific factors of emotion experience and their relation to the five factor. Journal of Personality, 64: 735- 774.
26. Çırakoğlu OC, Işın G (2005), Perception of drug addiction among Turkish university students: Causes, cures, and attitudes. Addictive behaviors, 30(1): 1-8.
27. Garnefski N, Legerstee ., Kraaij V, van den Kommer T, Teerds AN (2002), Cognitive coping strategies and symptoms of depression and anxiety: A comparison between adolescents and adults. Journal of adolescence, 25(6): 603-611.
28. Konova AB, Moeller SJ, Goldstein RZ (2013), Common and distinct neural targets of treatment: changing brain function in substance addiction. Neuroscience & Biobehavioral Reviews,37(10): 2806-2817.

Original Article

The role of personality traits and emotional cognitive regulation in predicting vulnerability to addiction

Received: 22/10/2019 - Accepted: 21/01/2020

Malihe Pourali^{1*}
Hasan Yaghoubi²
Rahim Yousefi²

¹Master of Psychology, Department of Psychology, Shahid Madani University of Azarbaijan, Azerbaijan, Iran.

²Associate Professor, Department of Psychology, Azad University of Shahid Madani, Azerbaijan, Iran.

Email: Maliheporali@gmail.com

Abstract

Introduction: Addiction is a multifaceted problem affecting many interpersonal and interpersonal factors. The purpose of this study was to predict addiction readiness based on personality traits and cognitive emotion

Methods: This study was a correlational study in which 5 students (1 male and 2 female) were selected by cluster random sampling and completed Identification Questionnaires for Addicts, Cognitive Emotion Regulation Questionnaire, Big Five Personality Questionnaire. Short form. Data were analyzed using descriptive statistics (mean and standard deviation) and inferential statistics (stepwise regression) using SPSS v.22 statistical software.

Results: The results showed that there was a significant correlation between personality traits and Cognitive emotion regulation with tendency to addiction, and explained Cognitive emotion regulation variables 0.8% and personality dimensions 4.8% of addiction variance.

Conclusion: According to the findings of this study which showed the predictive role of personality traits and cognitive emotion regulation in prediction of addiction tendency, it is necessary that in the field of substance dependency prevention, students' education on basic personality traits and emotion regulation more than Notice in advance.

Key words: five personality factors, emotional cognitive regulation, preparation for addiction